

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

Academic Journal of History and Idea

ISSN: 2148-2292

10 (5) 2023

<https://doi.org/10.46868/atdd.2023.314>

Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş tarihi | Received : 01.05.2023

Kabul tarihi | Accepted: 23.07.2023

Yayın tarihi | Published : 25.10.2023

Orkun Özaşık

<https://orcid.org/0000-0001-8887-2273>

PhD Student, Ege University, Institute of Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature, Turkey, ozasik98@gmail.com

Atıf Künyesi | Citation Info

Özaşık, O. (2023). Harid Fedai'nin Kıbrıs Gazetesi'nde Yayımlanmış "Eski Basınımızdan" Başlıklı Köşe Yazıları *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 10 (5), 1713-1728.

Harid Fedai'nin Kıbrıs Gazetesi'nde Yayımlanmış "Eski Basınımızdan" Başlıklı Köşe Yazıları*

Öz

Kıbrıslı Türkolog Harid Fedai, Kıbrıs Türk basını hakkında birçok çalışmaya imza atmıştır. Bunlardan en uzun soluklu olanı 11 Temmuz 1989 – 19 Haziran 2017 tarihleri süresince Kıbrıs gazetesinde "Eski Basınımızdan" başlığı altında yazdığı köşe yazılarıdır. Bu köşe yazılarında Kıbrıs'ta basılmış eski harfli gazete ve dergilerden aktarımlar yapmıştır. Siyasi, sosyal, kültürel birçok anekdota ve önemli bilgiye haiz bu gazetelerden yapılan alıntılar, toplu olarak ele alındığında önemli bir külliyyatın ortaya çıktığı görülmektedir. Bu külliyyat; tarih, halkbilim ve siyasal bilimler alanlarında Kıbrıs hakkında yapılacak çalışmalar için önem arz etmektedir. Bu nedenle köşe yazılarının hangi gazeteleri ve hangi sayıları içerdiği hakkında bilgi vermek amacıyla köşe yazılarının yayınlandığı Kıbrıs gazetesinin 1989'dan 2017'ye kadarki sayıları taranarak listeleme ve derleme yapılmıştır. Aynı zamanda Harid Fedai'nin Ahmet An ile birlikte kaleme aldığı Örnekleriyle Kıbrıs Türk Basını Tarihi I kitabına da başvurarak bu gazetelerin nüshalarına dair çıkarımlarda bulunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Harid Fedai, Kıbrıs, Kıbrıs Türk basını, eski basın

Harid Fedai's Columns Titled "From Our Old Press" Published in Kıbrıs Newspaper

Abstract

Cypriot Turkologist Harid Fedai has done many studies on the Turkish Cypriot press. The longest-running of these is the columns he wrote under the title "From Our Old Press" in the Kıbrıs

* Bu makalede Orkun Özaşık'ın "Kıbrıs Türk Kültürüne Katkılarıyla Harid Fedai" adlı Yüksek Lisans Tezinden türetilmiştir.

newspaper between 11 July 1989 and 19 June 2017. In these columns, he quoted from magazine and newspapers with old letters published in Cyprus. When the quotations from these old lettered newspapers, which contain many important political, social and cultural anecdotes and information, are taken together, an important corpus emerges. This corpus is important for studies on Cyprus in the fields of history, folklore and political sciences. For this reason, in order to provide information about which newspapers and which issues the columns contain, the issues of the Kıbrıs newspaper, where the columns were published, were scanned and listed and compiled from 1989 to 2017. At the same time, it was tried to make inferences about the copies of these newspapers by referring to the book History of the Turkish Cypriot Press with Examples I, written by Harid Fedai together with Ahmet An.

Keywords: Harid Fedai, Cyprus, Turkish Cypriot press, old press

Giriş

Harid Fedai (d.1930- ö.2017), başta Kıbrıs olmak üzere birçok alanda çalışmalar ortaya koymuş velut bir araştırmacıdır. Başlıca çalışma alanlarından biri de Kıbrıs Türk basın tarihidir. Kıbrıs Türk basın tarihini konu edinen otuzu aşkın makale ve bildiriye, aynı zamanda Kıbrıslı araştırmacı yazar Ahmet An ile birlikte hazırladıkları *Örnekleriyle Kıbrıs Türk Basın Tarihi I (1891-1963)* adlı bir de kitaba imza atmıştır. Fedai, eski harfli olarak çıkmış gazeteler açısından zengin bir arşive sahip olmakla beraber, KKTC Milli Arşivi ile Rum Kesimi Enformasyon Dairesi gibi kurumlardan ve başka kişisel arşivlerden de istifade etmiştir. Bu sayede pasajlar seçerek günümüz Türkçesine aktarımlarda bulunurken birçok gazeteden istifade edebilmiştir. “Eski Basımımızdan” veya son yıllardaki adıyla “Eski Basın” köşesinde yaptığı bu aktarımlar zaman içerisinde (11 Temmuz 1989- 19 Haziran 2017) önemli ve büyük bir külliyat halini almıştır. Bu köşe yazılarının incelenmesi ve değerlendirilmesinde ilk adım, Fedai'nin kullandığı dergi ve gazetelerin bilinmesinden geçmektedir.

1.Harid Fedai'nin Hayatı (12 Ekim 1930- 13 Ekim 2017)

Tam adıyla Ahmed Harid Fedai, 12 Ekim 1930'da Kıbrıs'ın Lefke kazasında doğmuştur. İlk ve orta öğretimini Kıbrıs'ta tamamladıktan sonra kısa bir iş tecrübesi ardından 1951 senesinde Ankara Gâzi Terbiye Enstitüsü'nde öğretmen olmak üzere iki sene eğitim alır. Harid Fedai, Gazi Terbiye'den mezun olmuş ve “*mezuniyetlerinin ardından kendisine yapılan ciddi ve önemli teklifleri geri çevirmiş ‘vatanıma borcum var’ diyerek Kıbrıs'a geri dönmüştür*” (Taşkın, 2020). 1953 Eylül ayından itibaren başladığı öğretmenlik ve yurt müdürlüğü görevlerini sürdüren Fedai, “*Gâzi Terbiye öğrenimini yeterli bulmayarak İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümünü bitirmek gibi muhtemelen öncelikli kişisel tercihi olan araştırmacılık için çaba harcamak da yer almıştır*” (Günay, 2013, s.51). 1960 yılında mezun olduğu İstanbul Üniversitesi'nden sonra tekrar Kıbrıs'a döner ve Kıbrıs Cumhuriyeti kuruluşu sonrasına denk gelen bu süreçte radyo-yayın sahasında işe başlar. 1963'ten 1974'e kadarki süreçte Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı bünyesinde var olma mücadelesine bir mücahit

olarak destek verir. Uzun yıllar enosis¹ karşı ictihat ettikten sonra 1974 Barış Harekâtı ile beraber sivil yaşama döner ve 1988 yılında emekli oluncaya kadar hem eğitim hem de basın-yayın alanlarında hizmet eder. Emekli oluşu ile araştırmalarını peşi sıra yayımlamaya başlar. Halkbilim, edebiyat, tarih, Mevlevilik gibi birçok alanda yaptığı çalışmalar neticesinde dikkatleri üzerine çeker ve kısa zamanda akademik çevrelerce de tanınır. Fedai; ortaya koyduğu kırk beş, yüz altmış üç bildiri, sekseni aşkın makale, bin dört yüz civarı köşe yazısı ve yazdığı maddeler ile velut bir araştırmacıdır.

Bir Türkolog, şair, araştırmacı yazar, eş ve iki çocuk babası olan Harid Fedai, 13 Ekim 2017 tarihinde seksen yedi yaşında hayata gözlerini yummuş ve Lefkoşa Türk Belediye Mezarlığı'na, 2010 yılında kaybettiği eşi Işık Fedai'nin yanına defnedilmiştir.

2.“Eski Basımımız” Kösesi Fikrinin Ortaya Çıkışı ve Seyri

Harid Fedai'nin Kıbrıs gazetesinde bu yazı dizisini başlatmasındaki ilk kıvılcım, KKTC Millî Arşivi Kurucu Müdürü Mustafa Haşim Altan ile gerçekleştirilen sohbet neticesinde öğrenilmiştir. Altan'ın aktardığı bilgiye göre, Kıbrıs gazetesinin kurucusu ve sahibi Asil Nadir, eski harfli Kıbrıs gazetelerinden aktarımlar yapılacak bir köşe yazısı fikrini Altan ve Fedai'ye götürmüştür. Altan, para karşılığı olduğu için bu teklifi kabul etmemiş ancak Harid Fedai kabul etmiştir (M. H. Altan, kişisel görüşme, 19 Ocak 2021). Bu kabul ardından, Fedai'nin köşe yazılarını yayımladığı Kıbrıs gazetesi 11 Temmuz 1989'da yayın hayatına başlamıştır. Bu tarihte, yani gazetenin ilk sayısında, “*Bugün 11 Temmuz / İlk Türk gazetesinin 100. Yıldönümü KIBRIS böyle anlamlı bir günde yayın hayatında*” (Kıbrıs, 11 Temmuz 1989, s.1) manşeti atılmış ve bahsi geçen gazete (Saded) hakkında kısaca bilgi verilip Bekir Azgın'ın yazdığı Kıbrıs'taki eski Türk gazeteleri hakkındaki makaleye yer verilmiştir. Yine bu makaleden önce “*KIBRIS gazetesi bugünden başlayarak, yayımlanmış eski Türkçe gazetelerimizden 18'inci sayfada alıntılar yapacak ve yeni kuşaklarla eski kuşaklar arasında bir köprü oluşturulmaya çalışılacaktır*” (Kıbrıs, 11 Temmuz 1989, s.1) diyerek Harid Fedai'nin köşe yazısı serisinin ilk duyurusu yapılmıştır. Duyurudan da anlaşılacağı üzere, bu uzun soluklu köşe yazısı serisi Fedai'nin tüm çalışmalarında görülen geçmişle şimdiyi yaklaştırma, bağlantı sağlama ödevini edinmesiyle çok ilgilidir. Kıbrıs'ın eski basınından yaptığı yazı aktarımları ile Fedai'nin asıl hedef kitlesi genç nesillerdir. Fedai, gençlerde, geçmiş ile şimdi kopukluğunu gidermek amacı gütmektedir. Hüseyin Durak'ın yaptığı çalışma, bize bu köşe yazılarının misyonunun ne olduğunu, Fedai'nin kendi cümlelerinden öğrenme şansı vermektedir. Hüseyin Durak'ın “*araştırmalarınızın temel amacı nedir?*” sorusuna verdiği cevapta bu açıktır:

“*Gençleri bilinçlendirmek ve gençlere, nereden geçip nerelere geldiğimizi anlatmaktır. Onun için Kıbrıs gazetesinde 16-17 yıldır, her hafta, “Eski Basımımızdan” adlı köşemde, eski basından seçtiğim parçaları bugünkü dile çevirerek, bu gençlerin bilgilerine sunuyorum ki geçmişimizi bilmeden geleceğimizi tayin etmenin imkânsızlığına inandığım için yapıyorum.*” (Durak, 2005).

¹ “Yunanca birleşme anlamındaki sözcük... Girit ve Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesini ifade eden bir sözcüktür.” (Karakuş, 2023, s.60)

3.Köşe Yazılarının Yayın Düzeni ve Adedi

Harid Fedai'nin Kıbrıs gazetesinde (kuruluş: 11 Temmuz 1989) yayımlanan "Eski Basınımızdan" köşe yazıları 11 Temmuz 1989 tarihinde başlamış, 17 Haziran 2017 tarihindeki veda yazısıyla son bulmuştur. Köşe yazılarıyla ilgili verilen tüm bilgilerde, yazıların pazartesi günü yayımlandığı bilgisi verilmiş olmakla beraber, yapılan tarama haftanın farklı (özellikle salı ve pazar) günlerinde de yayımlandığını göstermiştir. Özellikle 1989 Temmuz ayından 1991 Haziran ayına kadar belli bir gün olmaksızın ayın her günü yayımlanmıştır. 1991 Temmuz ayından 1993'ün Nisan ayına kadar yapılan detaylı taramaya rağmen hiçbir yazı tespit edilememiştir. 1993 senesi sonlarından itibaren haftada bir yayımlanmaya ve daha ziyade pazartesi günleri yayımlanmaya başlamış ancak haftanın muhtelif günlerinde yayımlanabilmiştir. 1995 senesinden sonra birkaç istisna dışındaki tüm köşe yazıları pazartesi günlerinde tespit edilmiştir. Yine de çalışmanın hata payını mümkün olduğunca düşürmek adına sadece pazartesi hedeflemeyip "başka bir materyale, makaleye de ulaşırsa" tereddüdüyle her sayının her sayfasına dikkatle bakılmış ve bu sayede başka günlerde rastlanılan materyaller araştırmayı önemli eksikliklerden kurtarmıştır. Düzenli olarak pazartesi günleri çıkmaya başlamalarından sonra da köşe yazılarının kimi zaman yer almaması veya farklı bir güne kaydırılmasında hem Fedai'nin çalışma yoğunluğu hem de başka hayata dair konuların etkili olması yanında çoğu zaman gazetenin tasarrufundan kaynaklanmaktadır. Mesela ÖSYM sınav soruları, üniversite kazanan listeleri gibi uzun bölümler ve siyasi açıdan yoğun (seçim zamanları, Rum Kesimi ile görüşmeler vs.) zamanlarda köşe yazıları ve reklamlardan ödün verilmesinden ötürü kimi haftalarda yazı çıkmamıştır. Her sayı dikkatle incelendiğinde bu durum göze çarpmaktadır.

Gündelik olarak çıkan Kıbrıs gazetesinin sayılarından; 1989-2005 yıllarda çıkanlar KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesinde somut materyal kullanılarak elden, 2005-2013 yıllarındakiler bilgisayar ortamında sanal olarak taranmıştır. 2013 senesinden 2017 Haziran'a kadarki sayılar ise Yakın Doğu Üniversitesi ve Doğu Akdeniz Üniversitesi kütüphanelerinin gazete arşivlerinden somut materyal kullanılarak taranmıştır. Gazetelerin çoğunun dijital ortamda olmayışı nedeniyle tarama işlemi zaman almış; on bini aşkın gazete sayfa sayfa taranarak Kıbrıs gazetesinin genelde pazartesi günleri çıkmış sayılarından "Eski Basınımızdan" köşesi tespit edilmiş ve fotoğraflanmıştır, daha sonra bu fotoğraflar birleştirilerek PDF şeklinde kayıt altına alınmıştır. Sadece Ahmet Taş ve Oğuz Özcan'ın tez çalışmalarında 2001 ve 1997 yıllarını tarayıp metinleri aktarmaları nedeniyle bu yıllar ayrıca fotoğraflanmamış, sadece tezlerde eksik bırakılan veya atlanan makaleler fotoğraflanmıştır. Bir ayı aşkın bir sürede tamamlanan tarama ve dosyalama işleminin neticesinde Kıbrıs gazetesinden toplamda bin üç yüz doksan dört adet "Eski Basınımızdan" köşe yazısı tespit edilmiştir. Tespit ettiğimiz 1394 adet makalenin yıl ve aylara göre dağılımı şu şekildedir:

	Oc.	Şu.	Ma.	Nis.	May.	Haz.	Tem.	Ağs.	Eyl.	Ek.	Kas.	Ar.	Toplam
1989	-	-	-	-	-	-	17	24	26	25	29	31	152

1990	30	27	29	27	28	29	22	25	25	24	24	10	300
1991	24	28	3	5	7	1	0	0	0	0	0	0	68
1992	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1993	0	0	0	3	5	4	4	3	4	5	3	4	35
1994	3	4	4	4	4	3	3	4	4	3	4	1	41
1995	3	3	4	2	1	0	0	1	3	5	2	0	24
1996	1	0	0	0	0	0	3	3	3	4	3	4	21
1997	1	0	3	2	3	4	4	3	5	4	3	2	34
1998	4	3	4	4	4	2	4	3	4	4	3	2	41
1999	4	4	5	1	2	3	3	3	3	4	4	3	39
2000	3	4	3	3	5	4	4	4	1	4	3	4	42
2001	4	4	2	3	4	1	4	3	3	4	1	3	36
2002	3	3	4	3	2	1	4	4	3	1	2	4	34
2003	0	1	1	1	0	4	2	3	1	1	0	2	16
2004	3	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	3	30
2005	2	3	3	2	5	3	4	5	2	2	2	3	36
2006	2	2	2	1	2	1	4	1	1	3	2	4	25
2007	4	1	0	3	2	3	4	2	3	3	2	4	31
2008	1	1	1	2	2	4	0	3	4	4	2	1	25
2009	0	2	4	1	3	3	1	2	1	3	1	1	22
2010	4	4	3	2	4	2	3	5	3	4	4	4	42
2011	3	3	2	4	4	3	2	3	1	3	3	3	34
2012	5	3	4	5	4	4	5	3	3	5	4	5	50
2013	3	4	4	5	3	3	5	4	5	4	4	5	49
2014	4	4	5	4	4	5	4	4	3	4	4	4	49
2015	4	4	4	4	3	5	4	5	3	4	4	4	48
2016	4	5	3	4	5	4	4	4	4	4	4	4	49
2017	5	3	4	3	4	3	-	-	-	-	-	-	22
						(veda)							

Genel Toplam= 1395²

² Bu tablo Kıbrıs gazetesinden yapılan tarama sonucunda yazar tarafından oluşturulmuştur.

1989 senesinde her hafta değil, günlük olarak köşe yazıları yayımlanmıştır. Bu nedenle listede görüleceği üzere 1989'da yüz elli iki, 1990'da üç yüz adet köşe yazısı bulunmaktadır. Gazete ilk aylarda pazar günü çıkmamakta, daha sonradan haftanın her gününde çıkmaktadır. Harid Fedai bu süreçte her gün için yazmıştır ancak bu süreçte yazdığı makaleler sonraki senelere göre kısadrlar. 1991 Haziran ile 1993 Nisan arasında yazı yazmamıştır. Bunun nedeni bilinmemektedir; fakat 1993 Nisan ayı itibariyle yazıları haftada bir olacak şekilde yayımlanmış ve bu yazılar daha uzun olmuştur. Mesela her gün yazdığı yıllarda gazetenin bir sayfasının (ortalama 29x38 cm) beşte biri/ dörtte biri kadar yazarken sonraki yıllarda sayfanın yarısını veya tamamını dolduracak uzunlukta yazmıştır. Bir sayfayı aştığı örnekleri de bir elin parmağını geçmeyecek kadar olsa da vardır.

Araştırmamız süresince tespit edebildiğimiz kadarıyla bu köşe yazılarının tamamı ilk kez tarafımızca taranmış ve kayıt altına alınmıştır. Kızı İley Fedai Taşkın'ın ileride bu yazıları da kitaplaştırmak fikri olduğu ve kendisinin bu yazıları derleyip yazmaya başladığı bilgisini edinilmiştir. Fedai'nin veda yazısına bakıldığında, anlaşılan, köşe yazılarının tamamı kendisinde de bulunmamaktadır. Buna karşın yaptığımız görüşmeler neticesinde ne gazete sahibinde ne de bir gazete görevlisinde tamamı yoktur:

“Seneler önce yazılarımı yayıma hazırlayan Türkiyeli görevli, Kıbrıs'tan ayrılırken, yazılarımı hep CD'lerde topladığını ve silinmemeleri için dikkat ettiğini söylemişti. Bir süre sonra araştırarak ve yitip gittiklerini öğrenecektim. Konuyu Sayın Süleyman Ergüçlü'ye aktardım, bundan sonra gereken dikkati göstereceklerini söylemişti ama çok geçmeden o da gazeteden ayrılacaktı” (Fedai, 2017).

Bu bilgiye bakıldığında yapılan tarama-derleme ve kayıt altına alma çalışmamızın önemli bir eksikliği tamamlar nitelikte olduğu açıktır.

4.Köşe Yazılarında Yapılan Aktarımların Muhtevası ve Kullanılan Eski Harfli Gazeteler

Harid Fedai, bu yazılarında, birçoğu kendi arşivinde bulunan Kıbrıs'ta basılmış eski harfli gazetelerden faydalanmıştır. Fedai, eski harfli gazetelerde yer alan haberler içerisinden önemine, etkisine ve orijinal oluşuna göre değerli gördüklerini seçerek latin harflerine aktarmıştır. Bu aktarım sadece harf aktarımı ile kalmamış, günümüz Türkçesine uyarlama şeklinde yapılmıştır. Fedai, kimi zaman doğrudan sadeleştirerek kimi zaman da parantez içinde günümüz karşılığını vererek anlaşılabilirliği artırmaya çalışmıştır. Bazen çok eskimiş söz öbekleri için parantez içinde günümüz karşılığı vermiş; bu tasarrufların kendisine ait olduğunu belli etmek adına kimi zaman yanlarına “-H.F.” yazmıştır. Zaman zaman bir şey izah etme gereği duyup düştüğü bir iki cümleyi aşmayan notlar dışında, köşe yazılarında kendi cümlelerine ya da inceleme-yorum/eleştiri amaçlı ifadelerle yer vermemiştir.

“Eski Basımımızdan” köşe yazılarında Fedai'nin genellikle aynı gazetenin aynı sayısından veya aynı gazetenin birkaç farklı sayısından seçtiği haber, ilan, şiir, nutuk vb. tarzda yazıların günümüz Türkçesi ile aktarımı söz konusudur. Kimi zaman nadiren de olsa farklı gazeteleri bir köşe yazısında da kullandığı olmuştur. Bu konuda 17 Haziran 2017 tarihli veda yazısında şunu demektedir: “*Gazeteleri*

tarih sırasına göre ele alıyordum. Sonradan bulduklarım da olursa onları da araya sokuşturuyordum.” (Fedai, 2017).

Fedai'nin hazırladığı bu düzenli köşe yazılarındaki aktarımın en önemli yanı Fedai'nin hangi gazetelerin ve bu gazetelerin hangi sayılarının kullanıldığı bilgisidir. Aralı ile yaptığı röportajda yazdığına göre Harid Fedai, metinlerin orijinallerinin kendi arşivinde olduğunu belirtmiştir (Aralı, 2005, s.10). KKTC Milli Arşivi ve Araştırma Dairesi kurucu müdürü Mustafa Haşim Altan –ki kendisi Fedai'nin yakın dostudur- ile gerçekleştirdiğimiz sohbetten öğrendiğimiz kadarıyla aşağıda ele alınan eski harfli gazetelerin bir kısmının arşiv aracılığı ile, bir kısmının Altan aracılığı ile elde edildiğini, tamamının aslının Fedai'nin elinde olmadığını öğrenmiş bulunmaktayız. Zaten Harid Fedai, Ahmet An ile beraber hazırladıkları *Örnekleriyle Kıbrıs Türk Basın Tarihi I* kitabında ele aldıkları gazetelerin sayılarının ne kadarının özel koleksiyonda, KKTC Milli Arşivi'nde ve Rum Kesimi Enformasyon Dairesi'nde bulunduğu bilgisini aktarmıştır. Fedai'nin hangi gazetelerden pasajları aktardığı çok önemlidir, zira KKTC Milli Arşivi ve Rum Kesimi Enformasyon Dairesi'nde olmayan kimi sayılar Fedai'nin arşivinde bulunmaktadır. Bu durum, hem onun arşivini hem de yazdığı köşe yazılarını önemli kılmaktadır. Bu nedenle hangi gazetenin hangi sayılarını “Eski Basınımızdan” aktarımında kullandığı görülmesi adına, her gazetenin kullanılan sayıları tarihleriyle beraber tez çalışmasında ayrıca listelenmiştir (bk. Özaşık, YL Tezi, s.115-127).

Harid Fedai'nin “Eski Basınımızdan” köşe yazılarını son derece kıymetli yapan husus, tarihi vesika niteliğinde olan eski harfli olarak çıkmış Kıbrıs gazetelerini parça parça aktarmasıdır. Bu gazetelerden yapılan aktarımlar basın, tarih, sosyoloji, eğitim ve kültür gibi birçok alan için önemli bilgiler barındırmaktadır. Gazetelerdeki yazı seçimine bakıldığında siyasi, sosyal ve ekonomik haberler önceliklidir. Tarihi vesika niteliğinde haberlerin seçildiği açıktır. Kendisi de röportajda “*Halkı etkileyen konuları yazmaya çalıştım. (...) Mesela M. Kemal'in girişimlerini yazmasam olmazdı.*” (Aralı, 2005) demektedir. Elbette ki seçilen haberlerde Fedai'nin tutumu önemlidir. Aşağıda gazetelerden aktarılan kısımların konu ağırlığı her bir gazete için ayrı ayrı verilmeye çalışılmıştır. Seçilen konuların ağırlığı, gazetenin özellikle o konuya eğilmesinden kaynaklanabileceği gibi, Fedai'nin konuya olan ilgisinden de kaynaklanabilir. Bu ayrımı yapmak ancak gazetelerin asıllarına ve tüm sayılarına bakmak suretiyle mümkün olabilir. Yine de, hemen her gazeteden dönemin tarihi, siyasi ve sosyal açılardan ses getiren olaylarına dair haberlerinden alıntılar yapılmakla beraber; açılışlar, doğum ve ölümler, doğal felaketler, at yarışı, çekirge vergisi, okul sorunu, köylü sıkıntıları gibi daha gündelik ve yerel konulara dair pasajlardan da fazlasıyla aktarımlar yapılmıştır.

4.1.Kıbrıs (ilk sayı: 6 Mart 1893- son sayı: 31 Ekim 1898) gazetesi

Harid Fedai'nin Kıbrıs gazetesinde 11 Temmuz 1989'da aktarım yapmaya başlarken hem manidar olması hem de elindeki en eski tarihli gazetelerden biri olması nedeniyle aktarım yapmaya eski harfli olarak yayımlanmış Kıbrıs gazetesiyle başlamıştır. Fedai, yirminci asrın en yeni Kıbrıs adındaki gazetesi için yapacağı aktarımları, on dokuzuncu asırda çıkmış adı Kıbrıs olan ilk gazete ile başlatmıştır. Köşe yazılarının başında ise son yıllara gelene kadar bu gazetenin eski harfli yazımı olan “*قبریس*”, bir

nişane gibi konmuştur. Kıbrıs gazetesi “6 Mart 1893’te Lefkoşa’da Osmanlı Kırathanesi Basımevi’nde yayımlanmaya başlamıştır” (Turan, 2013, s.26). Gazetenin ilk sayısı 29. sayı olarak çıkmıştır: “Kıbrıs, her bakımdan Yeni Zamân’ın devâmı sayılmış ve (...) bir önceki gazeteyi dikkate alarak 29. sayıdan başlamıştır” (Fedai & An, 2012, s.9). Gazetenin son sayısı ise 31 Ekim 1898 tarihli 318 numaralı sayıdır. Harid Fedai, 11 Temmuz 1989’dan 6 Ekim 1989’a kadar, bu gazetenin seksen bir adet sayısından pasajlar aktarmıştır. Gazetelerin elde olan sayıları ile alakalı Örnekleriyle Kıbrıs Türk Basını Tarihi-I kitabında şu aktarılmaktadır: “Gazetenin 100. sayısına, yani 6 Ağustos 1894’e kadar olanları koleksiyonumuzda mevcuttur. Girne’deki Milli Arşiv’de ise şu tarihler arasında olanlar vardır: 6 Mart 1893- 19 Şubat 1894, 26 Şubat 1894- 30 Aralık 1895, 28 Haziran 1897- 31 Ekim 1898” (Fedai & An, 2012, s. 9). Gazete haftanın pazartesi günleri yayımlanmaktadır.

Harid Fedai, bu gazeteden yaptığı aktarımlarda belli bir konu üzerine yoğunlaşmamış, hayata dair her konudan haberler aktarmaya çalışmıştır. Gazete sahiplerinin manevi, adanın ise dinî açıdan Osmanlı’ya bağlı olması nedeniyle Osmanlı Hükümeti’nin bildirimleri, kadı atamaları, savaşları ve toprak kayıpları gibi haberler gazetede yer bulmuştur. Bununla beraber köşe yazılarına taşınan haberlerin çoğu Kıbrıs ile alakalıdır. Kavanin Meclisi hakkındaki birçok haber ile Rum okullarının çoğalması, kimi dairelerde Türk memur olmayışı gibi haberlere yer verilirken Rumlardaki Yunanistan’a bağlanma talebine ciddi şekilde karşı çıkan makaleler yazılmıştır. Bunun dışında Leymosun’daki sel felaketi, Lefkoşa ve Baf’ta meydana gelen yangınlar, çekirge sorunu, dolu felaketi gibi doğal afetlere dair birçok haber aktarılmıştır. Tarım, inşaat, açılış, basın, ölüm, doğum gibi konularda duyurular da köşe yazılarında yer bulmuştur. Özellikle Harid Fedai’nin çalışma yaptığı alanlardaki haberler dikkat çekicidir: Yâdigâr-ı Muhabbet’in yayımlanışı, Hasan Bulli kardeşlerin cinayetleri ve basınla ilgili haberler de aktarmış; daha sonra bu haberlerdeki bilgileri çalışmalarında kullanmıştır.

4.2.Zamân (ilk sayı: 25 Aralık 1891- son sayı: 2 Eylül 1900) gazetesi

Yayımlanmaya başladığı yılın tek Türkçe gazetesi olan Zaman’ın “ilk sayısı 25 Kânûn-ı Evvel/ Aralık 1891 tarihlidir” (Turan, 2013, s.29). 2 Eylül 1900 tarihinde sonlanan gazetenin sayılarından Harid Fedai veya Ahmet An’ın arşivlerinde bulundurmadıkları kitaptaki şu bilgidan çıkarılabilir: “Zamân gazetesi, 2 Eylül 1900 târihli 423. sayısı ile yayın yaşamını noktalamıştır. Milli Arşiv’de inceleme imkanı bulduğumuz gazetenin târihleri aşağıdaki gibidir: 25 Aralık 1891- 1 Temmuz 1892, 3 Aralık 1897- 25 Kasım 1898.” (Fedai & An, 2012, s.8). Fedai’nin ağırlıklı olarak 1989 Ekim ayında aktardığı Zamân gazetesi haftanın cuma günlerinde yayınlanmıştır.

Zamân’ın on dört sayısından seçilen haberler aktarılmıştır. Bunlarda eğitim, at yarışı, kadı vazifelendirilmesi, doktor muayene adresi duyurusu, çekirge vergisi gibi gündelik konulara dair haberler de seçilmekle beraber, en dikkat çekici aktarımlar Müslümanların (Türklerin) olumsuz anlamda ayırım görmesi hakkındaki makalelerdir. Ayrıca Zaman’dan yapılan alıntılarda Türk köylülerin yaşadığı sıkıntılara ve İngiliz İdaresi’nin kusurlu hizmetlerine dair haberler de aktarılmıştır.

4.3.Yeni Zaman (ilk sayı: 22 Ağustos 1892, son sayı: 27 Şubat 1893)

Harid Fedai, 18 Ekim- 21 Kasım 1989 tarihlerinde, Yeni Zaman gazetesinin on üç sayısından aktarımda bulunmuştur. Örnekleriyle Kıbrıs Türk Basını Tarihi-I’de “*Gazetenin son sayısı 28 olup, 27 Şubat 1893 tarihlidir. Bütün sayılar koleksiyonumuzda mevcuttur*” (Fedai & An, 2012, s.9) denilmesine rağmen sadece on üç sayısından aktarım yapıldığı tespit edilmiştir. Haftada bir olarak pazartesi günleri çıkmış olan Yeni Zaman gazetesinden Türklerin sosyal düzeyinin yükselmesini, meslek sahibi yapılmalarını, Osmanlı zamanında önem arz eden Mağusa Kalesi’nin imarının yapılmasını talep eden dönemine göre çok ileri yazılar aktarılmıştır. Bunların yanında çekirge vergisi, manastır yangını gibi konulara temas eden haberler de seçilmiştir.

4.4.Kokonoz (ilk sayı: 9 Aralık 1896, son sayı: 29 Eylül 1897)

Kıbrıs gazetesinin 24 Kasım– 20 Aralık 1989 tarihleri arasındaki sayılarında bu gazeteden aktarımlar yapılmıştır. An ve Fedai, Örnekleriyle Kıbrıs Türk Basını Tarihi-I’de Kıbrıs’ın ilk mizah gazetesi olması nedeniye Kokonoz’a daha geniş yer ayırırlar ancak ellerinde hangi sayıların bulunduğunu belirtmezler. Fedai, iki haftada bir, çarşamba günleri olmak üzere toplamda yirmi iki sayı çıkmış Kokonoz’un dokuz sayısını kullanmıştır. Kokonoz’un ilk sayısındaki gazeteyi izah eden, besmele niteliğindeki metin seçilen ilk pasajdır. Bunun dışındaki aktarımlarda tiyatral pasajlar, mizahi şiir ve diyaloglar, gerçek haberleri istihza eden metinler yer almıştır.

4.5.Akbaba (ilk sayı: 13 Ekim 1897- son sayı: 31 Ağustos 1898)

Harid Fedai, Aralık 1989 – Nisan 1990 ayları süresinde yayımlanan köşe yazılarında yirmi üç sayı sürdüğünü belirttiği (Fedai & An, 2012, s.22) Akbaba gazetesinin on yedi sayısından günümüz Türkçesine aktarımlar yapmıştır. Kokonoz’un devamı niteliğindeki bu gazete de iki haftada bir olacak şekilde çarşamba günleri çıkmaktadır: “*Ahmet Teyfik Efendi’nin yayımladığı Kokonoz, 22. sayıdan sonra adını değiştirir ve Akbaba adıyla yine 15 günlük mizah gazetesi olarak çıkmaya başlar*” (Fedai & An, 2012, s.15). Akbaba’dan da Kokonoz gazetesinde olduğu gibi, mizahi ve eleştirel şiirler, diyaloglar, haberler aktarılmıştır. Akbaba’dan aktarılan ciddi haberler Fedai’nin köşe yazılarında Kokonoz’dan alınanlara göre daha fazla yer bulmuştur. Mizahi metinlerde de birtakım farklar göze çarpmaktadır ancak bunun Fedai’nin tercihlerinden mi kaynaklandığı yoksa iki gazete arasında üslup ve habercilik açısından bazı farklılaşmalar olmasından mı ileri geldiği bilinmemektedir.

4.6.Mir‘at-ı Zamân (ilk sayı: 3 Mart 1900, son sayı: 18 Nisan 1910)

Üç yüz altmış sekiz sayı sürmüş olan Mir‘at-ı Zamân gazetesinin ilk sayıları elde olmadığından başlangıç tarihi hakkında karışıklık vardır. Fedai ve An, 1901 Ekim sonunu daha doğru bulmaktadır (Fedai & An, 2012, s.25-26). Mir‘at-ı Zamân’ın elde olan sayıları ve Fedai’nin bu aktarımları yaptığı tarihler hakkında Örnekleriyle Kıbrıs Türk Basını Tarihi-I’de şu bilgi aktarılmaktadır:

“*Girne’de Millî Arşiv’deki üç ciltte gazetenin şu târihler arasındaki sayıları bulunuyor: 20 Ağustos 1906-10 Şubat 1908, 22 Ekim 1906-13 Ocak 1908, 17 Şubat 1908- 12 Temmuz 1909. Kendi arşivimizdekiler ise 25 Mayıs 1908’den 18 Nisan 1910’a kadar olan 285-368. sayılardır. Bundan sonra da gazete çıkmamıştır.*” (Fedai & An, 2012, s. 27).

Harid Fedai'nin Mir'at-ı Zamân gazetesinin yüz yirmi dört sayısından istifade ettiği görülmektedir. Yoğun olarak kullanılan bu gazetenin faydalanılan ilk sayısı Fedai'nin ulaşabildiği en eski sayı, yani Milli Arşiv'deki sayıdır. Bu durum, Fedai'nin Milli Arşiv'den de istifade ettiğini göstermektedir. Mir'at-ı Zamân, son sayısına kadar aktarımlarda kullanılmıştır. Uzun süre devam etmesi ve çok fazla sayı kullanılması nedeniyle birçok konuda haberler seçilmiştir. Gazeteden yapılan aktarımlara bakıldığında söylenebilecek ilk şey, gazetenin Kıbrıs Türk toplumunu uyandıracak, harekete geçirecek bir misyon edinmiş olduğudur. Fedai'nin köşe yazılarına taşıdığı kısımlara bakınca Mir'at-ı Zamân gazetesinde Türkleri kültür ve bilim sahalarında gelişmeye davet eden makaleler, Türk toplumunun halini anlatan sosyal içerikli vev aruzla yazılmış şiirler, Saray (İstanbul) için ağır eleştiriler ve suçlamalar hemen dikkat çekmektedir. Köşe yazıları, Girit'teki Rumların Türklere uyguladığı vahşet, Kıbrıs Türklerinin Anadolu'ya göçü, Kıbrıs'taki Rum-Türk geriliminin münferit olaylar halinde artması, adadaki Müslümanların (Türklerin) dışlandığı gibi çok önemli konularda aktarımlar içermektedir. Doktor Hafız Cemal'in kaleminden çıkmış yazılar, onun dil ve sanat okullarına dair haberler, Fedai'nin de çalıştığı konular olması açısından seçilmiş olmaları önemlidir. Bunlar dışında gazete aktarımlarında çeşitli iç haberlere (cinayet, kaza, açılış, mahkeme kararları, mevlit/hatim okunması...), dilekçe ve ilanlara yer verilmiştir. Namık Kemal'in vatan yahut Silistre oyununun Kıbrıs'ta ilk sahneye koyuluşu, ninninin Türk toplumundaki yeri, kamu güvenliğinin önemi gibi önemli konulara dair aktarımlara rastlanmakla beraber, şu konulardaki haberler sıklıkla yer bulmuştur: Kavanin Meclisi, İdare Meclisi, Şümendifer Dairesi, Churchill'in Kıbrıs ziyareti, Arap Ahmet Paşa suyu.

4.7.Kokonoz (ilk sayı: 2 Mayıs 1910 – son sayı: 28 Haziran 1910)

Bu gazete daha önce değinilmiş olan Kokonoz'un devamıdır ve Fedai ile An, Örnekleriyle Kıbrıs Türk Basını Tarihi-I'de *Yeniden Kokonoz* başlığı atmışlardır. Fakat Fedai, Kıbrıs gazetesindeki yazılarında Kokonoz olarak yazdığı için Yeniden Kokonoz başlığında ele alınmamıştır. Haftalık olarak pazartesi günleri çıkan bu gazete 28 Haziran 1910 tarihli dokuzuncu sayısıyla yayın hayatını bitirir (Fedai & An, 2012, s. 23-24). Fedai, bu dokuz sayının biri hariç hepsinden 1990'ın Mart ayındaki köşe yazılarında aktarımlar yapmıştır. Daha önceki Kokonoz gazetesinde olduğu gibi mizahi-eleştirel pasajlar aktarılmıştır. Önceki Kokonoz aktarımlarından farklı olarak ihtar, duyuru ve ilanlar daha fazladır. Bunun gazeteden mi yoksa Fedai'nin tercihidenden mi kaynaklandığı köşe yazılarından anlaşılamamaktadır.

4.8.Vatan (ilk sayı: 26 Haziran 1911 – son sayı: 19 Ağustos 1912)

Harid Fedai, Kıbrıs gazetesindeki köşe yazılarında, Vatan'ın çıkarmış olduğu kırk sekiz sayının (Turan, 2013, s.60), otuz sekizinci sayısı hariç, tüm sayılarından günümüz Türkçesine aktarımlarda bulunmuştur. Fedai'nin 25 Eylül 1993'ten 5 Ağustos 1996³ tarihine dek yazdığı köşe yazılarında Vatan'ın sayılarından aktarımlar yapılmıştır. Fedai neredeyse Vatan gazetesinin her sayısından seçtiği kısımları köşe yazılarına aktardığı için yorumlamak kolaylaşmaktadır. Fedai'nin yazılarına göre Vatan gazetesinin ağırlıklı olarak üzerinde durduğu, sık sık haber yaptığı konular şu şekildedir: Girit

³ 5 Ağustos 1996 tarihli köşe yazısının sonuna "*Vatan gazetesinin sonu!*" notu düşülmüştür.

Müslümanlarının durumu, Osmanlı-İtalyan Savaşı, Rumların tutum ve davranışları, Rum basını ve iki toplum arasındaki sorunlar, eğitim, Kavanin Meclisi ve üye seçimi, asayiş. Bunlara ek olarak aktarımların birçoğunda şiirlere de yer verilmiştir.

4.9.Kıbrıs (ilk sayı: 2 Haziran 1913 – son sayı: belirsiz⁴)

Fedai ve An, Örnekleriyle Kıbrıs Türk Basını Tarihi-I’de “*tahminimizce ‘Kıbrıs’ 52 sayı yayımlanmıştır*” (Fedai & An, 2012, s.40) dediği bu gazeteden Fedai sadece iki sayıyı köşe yazılarında kullanmıştır. Fedai, 12 Ağustos – 14 Ekim 1996 tarihlerinde yazdığı yedi köşe yazısında sadece iki sayıyı kullanmıştır. Bu iki sayıdan eğitim öğretim hakkında birtakım haberler verilmiş, Yunan mezalimi, halkın donanmaya sevgi ve hürmet besleyemesi konularındaki haberler ağırlıklı olarak aktarılmıştır.

4.10.Doğru Yol (ilk sayı: 8 Eylül 1919 – son sayı: 6 Temmuz 1926⁵)

Harid Fedai, 22 Aralık 1997 tarihli köşe yazısından 1999’un Nisan sonuna kadar, bu gazetenin kırk beş sayısından da aktarımlar yapmıştır. Doğru Yol gazetesinden seçilen metinlerde Mısır’ın bağımsızlığı, Mondros Mütarekesi, Birinci Dünya Savaşı, Türk-Ermeni ilişkileri, Türkiye-Yunanistan ilişkileri, Yunan Kralının ölümü gibi geniş çaplı siyasi konulardaki sıklıkla aktarımlar yapılmıştır. Fedai, bu olayların yanında ada içindeki yardım kampanyaları, eğitim-öğretim gelişmeleri, kulüp ve cemiyetler, sosyal kalkınma, belediye seçimleri gibi yerel konulara da fazlasıyla yer vermiştir.

4.11.Söz (ilk sayı: 15 Şubat 1921 – son sayı: 14 Ağustos 1946)

Fedai “*18 Kasım 1996 ile 13 Ocak 1997 ve 13 Temmuz 1998 ile 3 Ağustos 1998 arası*” (Fedai & An, 2012, s. 45) köşe yazılarında Söz’den seçtiği kısımları aktarmıştır. Gazetenin iki bin dokuz yüz yirmi üç sayısından sadece on tanesinden aktarımlar yapmıştır. Bu gazeteden yapılan aktarımlarda Lozan Antlaşması ve Kavanin Meclisi hakkındaki haberler dikkat çekicidir. Ağırlıklı olarak siyasi haberler aktarılan bu gazeteden sosyal ve toplumsal konularda bilgi vermeyi ve teşvik etmeyi amaçlayan haberler de aktarılmıştır.

4.12.Davul (ilk sayı: 18 Haziran 1922 – son sayı: belirsiz)

Harid Fedai’nin çalışmalarında da çok yer verdiği Davul gazetesi, “*18 Haziran 1922’den itibaren pazar günleri öğleden sonra yayımlanan ilk resimli mizah gazetesidir*” (Turan, 2013, s.78). Orhan Turan’ın çalışmasından hem Fedai’de kaç sayısının bulunduğunu hem de kaç sayısının çıkmış olabileceği öğrenilmektedir: “*Davul gazetesinin 1’den 50’ye kadar olan sayıları Harid Fedai’nin özel arşivinde olup son yayın tarihi tespit edilememesine rağmen İngiliz Sömürge Yönetimi’nin Kıbrıs’taki resmi yayın organı olan Cyprus Blue Book’un 1922 ve 1923 tarihli ciltlerinde Davul gazetesinin baskı sayısı 600 adet olarak kayıtlıydı*” (Turan, 2013, s. 79).

Harid Fedai, arşivinde ilk elli sayısı olmasına karşın Kıbrıs gazetesindeki köşe yazılarında sadece otuz bir sayısından aktarımlarda bulunmuştur. Fedai, bu gazeteden deneme, eleştiri, anı, gezi yazısı, şiir, şarkı sözü, öykü, fıkra gibi türlere dâhil edilebilecek metinleri köşe yazılarına taşımıştır. Fedai’nin bu

⁴ “(...) son yayın tarihi hakkında Cyprus Blue Book’ta gazete listeleri içerisinde yer alan Kıbrıs gazetesi için liste altına ‘Bu Gazetenin Kasım 1915’ten Beri Yayımlanmış Sayısı Olmadığı’ notu düşülmüştür” (Turan,2013, s.63).

⁵ Fedai ve An, tespit edebildikleri son sayının tarihinden yola çıkarak tahmini olarak bu tarihi yani 316. sayıyı belirtirler. Netice olarak başvuru kaynaklardaki en geç tarih olarak buna ulaşılabilmektedir.

gazeteden yaptığı aktarımlar, sanat ve edebiyat ile yoğrulmuş şekilde dönemin siyasi ve sosyal özelliklerine dair birçok ipucu taşımaktadırlar.

4.13.İrşâd (ilk sayı: 1 Haziran 1920 – son sayı: 1 Nisan 1922)

Harid Fedai, “20’li Yılların Dergisi: İrşâd” makalesinde “Bizim gerçek anlamda ilk dergimiz İrşâd’dır” (Fedai, 2005, s.222) demektedir ve tüm (23) sayılarının içindekiler listesini vermektedir. İrşad dergisi ile alakalı çalışmaları olan Fedai, Kıbrıs gazetesinde 1997 yılının Mart ve Nisan aylarında aktarımlar yapmıştır. Bu gazeteden seçilen kısımlar şu konularla ilgilidir: At yarışı, futbol, gazete okurlarından gelen mektuplar, fırınlar ve fırıncıların sorunları, İslam eğitimindeki yenilikler, terzi okulları, şirket kurma girişimleri ve Kızılay yararına Vatan Yahut Silistre’nin sahnelenmesi.

4.14.Birlik (ilk sayı: 4 Ocak 1924 – son sayı: 19 Mayıs 1928)

Fedai, 31 Mayıs 1999’dan 2 Nisan 2007’ye dek, uzunca bir süre, yazdığı köşe yazılarında Birlik gazetesinin sayılarından seçtiği kısımları Türkçeye aktarmıştır. Önceleri cuma, daha sonra ise cumartesi çıkmış olan Birlik gazetesi 217 numaralı sayısı ile yayın hayatına veda etmiştir (Turan, 2013, s. 92). Fedai’nin Birlik’in doksan dokuz adet nüshasını kullandığı tespit edilmiştir. Gazeteden yapılan aktarımlarda şu gündelik konularda kısa kısa birçok aktarım yapılmıştır: Tarım, belediyeler, evlenme, vefat, boşanma, yolculuk, okul müsamereleri, toplum temsilcisi belirlenmesi, ipek yetiştiriciliği, Himaye-i Etfal Cemiyeti gibi kurumlar için yardım kampanyası. Harid Fedai, sayılan bu konular dışında, Türkiye’deki devrimler ve atılan adımlarla alakalı olarak şapka, eğitim, harf ve kadın konularında bu gazeteğe yansıyan yazıları da aktarmıştır. Özellikle Fedai’nin yaptığı günümüz Türkçesi uyarlamasına göre, bu gazete, İngiliz Yönetimi’ne açıkça “sömürgeci” demektedir ve Musul Meselesi, Kıbrıs Meselesi, temelli göç, Evkaf gibi İngiliz Yönetimi’ne dokunan konuları gündemde tutmaktadır. Toplumda saygı gören birçok ismin gazetede yazıları da Fedai’nin bu gazeteden sıklıkla aktardığı pasajlar arasındadır.

4.15.Hakikat (ilk sayı: 12 Mayıs 1923⁶ – son sayı: 5 Nisan 1933)

Harid Fedai’nin aktarımlarda kullandığı Hakikat gazetesi sayıları ile alakalı olarak kendi arşivi açısından bir bilgi verilmemektedir ancak An ile yaptıkları çalışmada KKTC Milli Arşivi ve Rum Kesimi’ndeki Enformasyon Dairesi’ndeki nüshaları ile ilgili bilgi vermektedir (Fedai & An, 2012, s.56). Aktarım yaptığı sayılar ise bu iki dairedeki sayılarla uyumludur ve arşivlerde olmayan daha eski bir sayıdan aktarım yapmamıştır. Hakikat, uzun soluklu bir gazetedir; “devamı olduğu Ankebût’la birlikte 13 yıllık bir yayın hayatı olmuştur. 5 Nisan 1933 tarihli 572 sayı numarası tespit edilebilen son nüshası olmuştur” (Turan, 2013, s.90). Harid Fedai, Nisan-Ekim 2007 tarihlerindeki köşe yazılarında, Hakikat’in beş yüz yetmiş iki sayısından otuz bir tanesini aktarımlar için kullanmıştır. Gazetede iç haberler, okur mektupları, adadan Türkiye’ye yaşanan göç, idam hükümleri, kötü ekonomi, orman yangınları, Kavanin Meclisi, Rumların Yunanistan’a ilhak talepleri hakkındaki haberler, köşe

⁶ Gazetenin yayımlanma tarihi ile alakalı Turan, “Hakikat gazetesinin ilk sayısı 12 Mayıs 1923 tarihli olup cumartesi neşredilmiştir” diye yazar (Turan, s. 80). Fedai ve An ise “Elimizdeki en eski nüsha 12 Mayıs 1923 tarihli olsa da (...) Hakikat gazetesinin 22 Eylül 1920 tarihinde yayımlanmaya başladığını söyleyebiliriz” demektedirler (Fedai & An, s.52).

yazılarında yer bulmuştur. Öte yandan Fedai'nin üzerine çalışma yaptığı Doktor Behiç cinayeti hakkındaki haberler, Türkiye'deki Himaye-i Etfal Cemiyeti (Çocuk Esirgeme Kurumu)'ne yardım için sürekli yapılan reklamlar ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Larnaka'da Kıbrıs Konsoloslugu açması gibi konuların köşe yazılarında yer bulması önemlidir.

4.16.Sünûhât (ilk sayı: 1 Ekim 1906 – son sayı: 3 Kasım 1912)

Harid Fedai'nin köşe yazılarında, Kasım 2007'den Şubat 2013'e kadar Sünûhât gazetesinden seçilen kısımların aktarıldığı görülmektedir. Uzunca bir süre bu gazeteden günümüz Türkçesine aktarımlarda bulunan Fedai, iki yüz kırk altı sayı çıktığı belirtilen olan Sünûhât gazetesinin (Fedai & An, 2012, s.28) yetmiş altı adet nüshasını kullanmıştır. Sünûhât gazetesinden yapılan aktarımlarda ilk sayıdaki baş makalenin aktarılması önemlidir. Bunun dışında iç haberler başlığı altında Kavanin Meclisi, tarım, vefatlar, spor, asayiş, eğitim hakkında haberler aktarılmıştır. Bunlara ek olarak okur mektupları, toplumun önde gelenlerince yazılan makaleler, edebiyat hakkındaki yazılar/edebî metinler, Fedai'nin mutlaka köşesine taşıdığı yazılardandır. Ayrıca Rum basınının nabzının tutulduğu haberlerin de aktarılması, Rum toplumunun his ve düşüncelerini anlamak açısından önemlidir.

4.17.Seyf (ilk sayı: 2 Mart 1912 – son sayı: 15 Haziran 1914)

Harid Fedai, Şubat 2013'ten 12 Haziran 2017 tarihli köşe yazısına kadar Seyf gazetesinden aktarımlarda bulunmuştur. Harid Fedai, yüz on iki sayı yayımlandığı bilgisi verilen (Fedai & An, 2012, s.37) bu gazetenin doksan yedi sayısından istifade etmiştir. Belirtilen yıllarda yazdığı köşe yazılarının öncelikle göre çok daha hacimli olduğu düşünülürse Seyf'ten yapılmış olan aktarımın boyutu anlaşılacaktır. Ayrıca Harid Fedai'nin köşe yazılarını yazmayı rahatsızlığı nedeniyle bıraktığı düşünüldüğünde kalan sayıların da arşivinde olma ihtimali atlanmamalıdır. Seyf gazetesinden yapılan uzun aktarımlarda dönemin siyasi ve sosyal birçok önemli konusuna değinilmiştir. Türk (Osmanlı) ile İngiliz, Yunan, Bulgar, Arnavut, Sırp, Alman, Fransız vs. milletler arasındaki savaş, barış, ticaret, ittifak vb. ilişkilere dair birçok haber aktarılmıştır. Osmanlı donanması, Hilal-i Ahmer Cemiyeti (Kızılay) ve daha birçok yer için toplanan bağışların listeleri sıklıkla köşe yazılarında verilmiştir. Fedai'nin hakkında birçok çalışma yaptığı Kaytazzade M. Nazım'ın şiirleri de sıklıkla aktarılmıştır. Bunlara ek olarak siyaset, adaların durumu, seçimler, Osmanlı'nın borçlanması vb. konularındaki baş makaleler ile iç haberler (maaş artışı, çekirge vergisi, cinayet, kulüp haberleri, ilanlar, emeklilik, atama, posta vs.) her köşe yazısında mutlaka aktarılan başlıklardır.

5. Eski Basınımdan Köşe Yazıları Üzerine Yapılmış Çalışmalar ve Medya Başarı Ödülü

"Eski Basınımdan" adlı köşe yazıları bugüne dek kısmen çalışılmıştır. Başta konuyla alakalı herhangi bir çalışmaya ulaşılamazken Selda Gül Aslaner'in hazırladığı *KKTC Üniversiteleri Tez Bibliyografyası* sayesinde konuyla alakalı yapılmış dört tezsiz yüksek lisans bitirme ödevinden haberdar olunmuştur. Bunlardan ilki şudur: "*Harid Fedai'nin Kıbrıs Gazetesi'nde Yayınlanmış Yazıları*". Hazırlayan: Muhammed Aralı; Danışman: Meral Demiryürek; *Tezsiz Yüksek Lisans; Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili Edebiyat Bölümü, Lefke Avrupa Üniversitesi, Lefke-2005.*" (Aslaner, 2017, s. 337)

Bu çalışmada, Muhammed Aralı, 2005 senesinde Lefke Avrupa Üniversitesi'nde yapmış olduğu tezsiz yüksek lisans bitirme ödevinde Fedai'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgi vermiş, Kıbrıs gazetesinde yayınlanmış yazılarını araştırmış, ayrıca deşifre ederek yaptıkları röportaja yer vermiştir. Esas olarak çalışmada, Harid Fedai'nin gazete köşesinde eski yazıdan yeni yazıya aktardığı yazılardan yüz elli altı kadarını derlemiştir. Fakat bu yazıların Kıbrıs gazetesinin hangi tarihindeki köşe yazıları olduğunun bilgisinin eksik bırakılması nedeniyle bibliyografya çalışmamızda başvuru kaynağı olamamaktadır. Çalışma, Harid Fedai'nin bu köşe yazısına dair yapılan kısa röportaj açısından önem arz etmektedir. Bunun dışında "Eski Basınımız" köşe yazıları ile alakalı belli tarihlerin taranması yöntemiyle yapılan diğer tezler şunlardır:

"Harid Fedai'nin 17.01.2005 ve 13.02.2006 Tarihleri Arasında Kıbrıs Gazetesi'nde Yayınladığı 'Eski Basınımızdan' Adlı Köşesindeki Makalelerin Kronolojik Olarak Tasnifi". Haz.: Ufuk Kemal Ankaralı; Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hasan Köksal / Okutman: Zeki Akçam; Tezsiz Yüksek Lisans; Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği, Girne Amerikan Üniversitesi, Girne-2008."

Harid Fedai'nin 2001 Yılına Ait Kıbrıs Gazetesi'ndeki 'Eski Basınımızdan' Adlı Yazıları". Haz.: Ahmet Taş; Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hasan Köksal / Okutman: Zeki Akçam; Tezsiz Yüksek Lisans; Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği, Girne Amerikan Üniversitesi, Girne-2008."

Harid Fedai'nin Kıbrıs Gazetesi'nde 'Eski Basınımızdan' Adlı Bölümünde 1997 Yılında Yayınladığı Köşe Yazılarının Tasnifi". Haz.: Oğuz Özcan; Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hasan Köksal / Okutman: Zeki Akçam; Tezsiz Yüksek Lisans; Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği, Girne Amerikan Üniversitesi, Girne-2008." (Aslaner, 2017, s.163)

Girne Amerikan Üniversitesi'nde yapılmış bu çalışmalara üniversite kütüphanesi üzerinden erişim sağlanmıştır. GAÜ Merkez Kütüphanesi'nde Ufuk Kemal Ankaralı'nın tezi bulunamamış, diğer iki teze ulaşılabilmektedir. Ufuk Kemal Ankaralı ile iletişim kurulmuş ve onun da elindeki nüshayı bulamaması nedeniyle çalışmasından istifade edilememiştir. Ankaralı'nın çalışmasında "*Harid Fedai'nin hayatı hakkında bilgiler verilmiş ve Harid Fedai'nin 17.01.2005 ve 13.02.2006 tarihleri arasında Kıbrıs Gazetesi'nde yayınladığı "Eski Basınımızdan" adlı köşesindeki makalenin kronolojik olarak tasnifi yapılmıştır.*" (Aslaner, 2017, s.163). Ahmet Taş, 2001 yılına ait 37 adet yazıyı, Oğuz Özcan ise 1997 yılına ait 33 köşe yazısını tespit edip derlemiştir. Bu çalışmalar KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi üzerinden başladığımız araştırma ile kontrol edilmiş ve ufak hatalar düzeltilerek kullanılmıştır. Bahsedilmiş bu tezler dışında Nazım Hikmet Polat'ın yaptırdığı iki lisans bitirme tezi vardır:

"Harid Fedai'nin Seçkileriyle Eski Harfli Kıbrıs Basını". Hazırlayan: Eyyup Tanyıldız, danışman: Prof. Dr. Nâzım H. Polat, Cumhuriyet Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Lisans Tezi, Sivas, 2000.

“Hârid Fedâi'nin Seçkileriyle Eski Harfli Kıbrıs Basını”. Hazırlayan: Erhan Şahin, danışman: Prof. Dr. Nâzım H. Polat, Cumhuriyet Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Lisans Tezi, Sivas, 2001.

Nazım Hikmet Polat tarafından yaptırılmış bu lisans tezlerinde, Harid Fedai'nin kendisinin seçip verdiği “Eski Basınımızdan” köşe yazılarının değerlendirilmesi yapılmıştır. Her iki tezde de Harid Fedai biyografisi, tahlil-i fihrist, metinlerle ilgili değerlendirmeler ve incelemesi yapılmış makalelerin metinleri yer almaktadır. Yaptığımız çalışmanın amacı tüm “Eski Basınımızdan” külliyatını listelemek olduğu için bu tezler, bu doğrultuda kullanılmamıştır. Ancak Nâzım H. Polat tarafından kopyası verilen bu iki tez, içerdikleri değerlendirmeler açısından kıymetlidir.

Harid Fedai'nin geçmişi tanıttığı, geçmiş ve gelecek arasında bağ kurma misyonu ile yazdığı yazılarının uzun soluklu olmasında, büyük beğeni kazanmış olması şüphesiz etkilidir. Hem köşe yazılarına taşıdığı bilgilerin değeri hem de köşenin orijinal oluşu, bu yazıları sıkça çalışılmaya değer kılmıştır. “Eski Basınımızdan” başlıklı köşe yazıları, bu değerlerin bir başka karşılığı olarak da 2010 senesinde Dış Basın Birliği'nin Medya Başarı Ödülleri'nden birini almıştır: “(...) uzun yıllar aksatmadan sürdürdüğü ve çok ilgi gören Kıbrıs gazetesindeki 'Eski Basınımızdan' köşesi ile 'Kültür Sanat Haberi Dahı'na layık görüldü.” (Koz, 2013, s.20).

Sonuç

Harid Fedai, büyük bir özveri ve istikrar ile yirmi sekiz sene “Eski Basınımızdan”/“Eski Basın” başlığı altında, aslında büyük bir seçki meydana getirmiştir. On yedi tane gazeteden seçtiği haber, duyuru, şiir, nutuk ve makaleleri köşe yazılarında günümüz Türkçesine uyarlayarak aktarmıştır. Bu gazetelerin eski harfli oluşu, tüm sayılarının bir arada olmayışı, hatta bir kısmının sadece Fedai arşivinde ve başka özel arşivlerde oluşu gibi nedenlerden ötürü bugüne kadar gözden kaçmış/bilinmeyen bilgiler içerebilirler. Bununla beraber Türk toplumunun Anadolu'ya göç etmesinin nedenleri ve göçün boyutu, iki toplum arası hadiseler, İngiliz Sömürge Yönetimi'nin haksız tutumuyla ilgili aktarımlar, Kıbrıs Türk toplumunun bugün dahi elini güçlendirebilecek, iddialarını ispata yardımcı olabilecek vesikalardır. Harid Fedai'nin köşe yazılarının hem toplu halde yayımlanması hem de bu köşe yazıları üzerine çalışmaların daha kapsamlı olarak devam etmesi, Kıbrıs'ın XIX. yüzyılın son çeyreği ve XX. yüzyılın ilk çeyreğini aydınlatmak adına çok önemli bilgiler sağlayacaktır.

Kaynaklar

- Aralı, M. (2005). “*Harid Fedai'nin Kıbrıs Gazetesi'nde Yayınlanmış Yazıları*” [basılmamış tezsiz yüksek lisans tezi], Lefke Avrupa Üniversitesi.
- Aslaner, S. G. (2017). “*KKTC Üniversiteleri Tez Bibliyografyası (GAÜ, DAÜ, LAÜ, YDÜ) Tezsiz Yüksek Lisans, Yüksek Lisans, Doktora Tezleri*”, Hiperyayın.
- Durak, H. (2005). “*Harid Fedai'nin Hayatı ve Eserleri*” [Basılmamış Tezsiz Yüksek Lisans Tezi, Lefke Avrupa Üniversitesi].
- Fedai, H. (2005). *20'li Yılların Dergisi: İrşâd*, Kıbrıs Türk Kültürü Makaleler- I, Suna ve Ata Atun Mağusa Tarihini Araştırma Vakfı Yayını, s. 219-227.

- Fedai, H. & An, A. (2012). *Örnekleriyle Kıbrıs Türk Basın Tarihi- I (1891-1963)*, TipografArt Basım Yayın LTD.
- Fedai, H. (2017, 19 Haziran). *Veda Vakti*, Kıbrıs gazetesi, s. 37.
- Günay, U. (2013). Ahmet Harid Fedai ve Silik Sayfalar'ın Düşündürdükleri, Harid Fedai Armağanı (edt.Orhan Kemal Tavukçu), s. 49-52, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları.
- Karakuş, G. (2023). *Planlı Devletçilikten Neo-Liberalizme Geçiş: Türk Siyasal Tarihi (1950-1993)*, Paradigma Akademi Yayınları.
- Koz, M. S. (2013). Harid Fedai'nin Muhtasar Biyografisi. Harid Fedai Armağanı (edt. Orhan Kemal Tavukçu), s. 19-21, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları.
- Taşkın, İ. F. (2020, 12 Ekim). Kıbrıs Türk Edebiyatı'nın duayeni babam Harid Fedai. Kıbrıs gazetesi. <https://www.kibrisgazetesi.com/kibris-turk-edebiyatinin-duayeni-babam-harid-fedai-makale,12507.html>
- Turan, O. (2013). *Tarihten Günümüze Kıbrıs Türk Basını (1879-2009)*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.